

CENGİZ AYTMATOV VE ASKER ÇOCUĞU ÖYKÜSÜ ÜZERİNE

Mesut SÖNMEZ*

Özet

Cengiz Aytmatov dokuz yaşındayken babası tutuklanmıştır. Babasızlık acısını her yönüyle yaşamış ve halk düşmanının oğlu olarak anılıp baskı görmüştür. İkinci Dünya Savaşı döneminde henüz 12-13 yaşlarındayken kendisine köy sekreterliği, vergi memurluğu, ölüm haberciliği gibi zor görevler verilmiş, yaşadığı bu zorluklar onun karakterini şekillendirmiştir. Sanatında çoğunlukla o dönem yaşadıklarından ve çocukluğunda babaannesinin öğrettiği halk anlatılarından beslenmiştir. 1968 yılında Sovyetik Kırgızistan gazetesinin 23 ve 24 Şubat tarihli sayılarında yayımladığı *Asker Çocuğu (Atadan Kalgan Tuyak)* adlı öyküsünde de yine çocukluk ve gençlik döneminde yaşadıklarından esinlenmiştir. Bu kısa öyküsünde savaş dönemi ve sonrasında Kırgız kadınlarının ve yetim Kırgız çocuklarının yaşadığı zorluklara, acılara ustalıkla yer vermiştir.

Bu çalışmada *Asker Çocuğu* öyküsü yazarın gerçek hayatıyla ve Kırgız halkının savaş dönemindeki durumuyla ilişkilendirerek değerlendirmeye çalışılmış, Refik Özdek'in çevirisi temel alınmış, yapılan alıntılar birebir olarak değil öykü özetlenerek yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Aytmatov, Asker Çocuğu, Атадан Калган Туяк, Kırgız Edebiyatı.

Abstract

Chingiz Aitmatov was nine years old when her father was arrested. He lived pain of fatherlessness with every aspect and he suffered oppression as the son of the enemy of the people. During the Second World War him was given difficult tasks such as village secretary, tax officer, and death reporting while he was 12-13 years old. These difficulties shaped his character. Most of his art is fed from childhood and from the teachings of his grandmother. He was inspired from the period of childhood and youth in the story of the Soldier Child (Atadan Kalgan Tuyak) that published in the Soviet-Kyrgyzstan newspaper in dated publication on 23 and 24 February 1968. In this short story, he skillfully wrote misery and difficults of Kyrgyz women and the orphan children during the war and after the war.

We tried to assessment the story of Soldier Child by associating with the author's real life and with the situation of the Kyrgyz people during the war period and we made our study by based on the translations of Refik Özdek, summarizing the story, we did not cite the same of the story.

Keywords: Chingiz Aitmatov, Soldier's Son, Атадан Калган Туяк, Kyrgyz Literature.

1. Cengiz Aytmatov

Cengiz Aytmatov 12 Aralık 1928'de Kırgızistan'ın Talas vadisinde Şeker köyünde doğmuştur. Babası Törekuł Aytmatov, annesi Nagima (Nahima) Hamzayevna Aytmatova'dır (Kolcu, 2015: 23). İlk eğitimini 1932 yılında Kırgızistan'ın güney

* Arş. Gör. , Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, mesutsn33@gmail.com

bölgesinde yer alan Calal-Abad şehrindeki anaokulunda alır. 1935’de Babası Törökül Aytmatov’un Kızıl Professura Enstitüsünde misafir öğrenci olması nedeniyle ailece Moskova’ya giderler. Cengiz Moskova’da bir okula başlar. Fakat orada ancak iki yıl eğitim alabilir. 1937 yılında siyasi takipler başlar, babası onlara bir kötülük olmasını önlemek amacıyla eşini ve çocuklarını Şeker köyüne geri göndermek zorunda kalır (Özdoğan, 2017: 2). Bu ayrılıktan sonra babasını bir daha hiç görememiştir. Babası 1937 yılında siyasi konular sebebiyle suçlanarak aleyhinde hüküm verilmiş ve gizlice öldürülmüştür (Akmataliyev, 1998: 5).

Cengiz Aytmatov’un çocukluk ve gençliği 2. Dünya Savaşı yıllarında, savaşın kötülüklerine birebir şahit olarak geçmiştir. Bu zamanın zorluğu henüz genç bile denemeyecek yaştakilerin omuzlarına ağır bir şekilde yüklenmiştir. Savaş başladığında Cengiz 12-13 yaşlarındadır, bütün yetişkinler savaştadır. Köyde okuma yazma bilen olmadığı için kolhoz yönetimi ona sekreterlik görevi verir. Ailesi halk düşmanı ilan edilmesi sebebiyle psikolojik baskı altında olan Cengiz bu görevi gururla kabul eder. Savaş bittikten sonra yaşadığı Ciyde köyünde okul olmaması sebebiyle uzak mesafede olan Pokrovka köyündeki Rus okulunda öğrenimine devam eder. Her gün zor şartlarda bu mesafeyi kat ederek, köprüsü olmayan Talas Suyu’nu yalın ayak geçerek sekizinci sınıfı tamamlar. Birçok zorluğu gören annesi, onun geleceğini düşünerek “Şehre git, orada eğitimini devam ettir.” der. Böylece Cambıl şehrine gider, orada Veteriner Teknik Okulunda Hayvancılık ve Veterinerlik Uzmanlığı Bölümünde okumaya başlar. Yazar bu okulu da bitirince 1948’de Bişkek’te bulunan “K. Skryabin” adındaki Ziraat Enstitüsünde öğrenimine devam eder ve 1953 yılında veteriner olarak bu okuldan mezun olur. Kırgız Davar İktisadiyatı İlim-Araştırma Enstitüsüne bağlı Damızlık Bölümünde zooteknisyen olarak çalışır (Özdoğan, 2017: 1-6).

1956’da Moskova’da “Maksim Gorki” adındaki Edebiyat Enstitüsünde öğrenimine devam eder. İki yıllık kurstan sonra Kırgızistan’a döner ve Kırgızistan Edebiyatı dergisinin editörlüğünü yapar. Kırgızistan’da beş yıl Pravda gazetesinin muhabiri olarak çalışır. 1965-1986 yılları arasında Kırgızistan Kinomotografistler (Sinemacılar) Birliğinin başkanlığını yapar. 1978 yılında Almanya Sanat Akademisinin muhabir üyesi, 1987 yılında Paris’teki Avrupa Bilimler Sanat ve Edebiyat Akademisinin Akademisyeni olan Aytmatov, 1986-89 yılları arasında Kırgızistan Yazarlar Birliğinin Başkanlığını, 1989 yılından itibaren de İnostrannaya Literatura (Yabancı Edebiyat) gazetesinin başyazarlığını yapar. Cengiz Aytmatov, Sovyetler Birliği dağılmadan önce Gorbaçov’un beş danışmanından biri olmuştur (Kolcu, 2015: 23-34).

Cengiz Aytmatov edebî çalışmalarına ek olarak yaklaşık 15 yıl Avrupa’da Sovyetler Birliği’nin ve daha sonra Kırgızistan’ın büyükelçiliğini yapmıştır (Özdoğan, 2017: 6). Yazar, 10 Haziran 2008 tarihinde vefat etmiştir.

Cengiz Aytmatov, kişinin karakterinin şekillendiği çocukluk ve gençlik döneminde, birçok zorlukla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Dokuz yaşında yetim kalmış, halk düşmanı bir aile olarak görüldükleri için birçok baskıya maruz kalmıştır. Evin büyük erkek çocuğu olması nedeniyle ve savaşabilecek erkeklerin hemen hepsinin cepheye gitmiş olması sebebiyle çocuk yaşta çalışmaya mecbur olmuştur. O günleri kendisi şöyle anar: “*Sekreterlik vazifem benim hayatımı değiştirdi. Bu işi götürmek için benim hazırlığım da tecrübem de yoktu. Hayatın acı ve zor yanıyla yüz yüze geldim. Sonra vergi toplama işi de bana yüklendi. Ölüm haberi olan “kara kagazı” da sahiplerine teslim etmek benim vazifelerimden idi. Köydekilerin hepsi beni tanırdı, ölüm haberini de benim duyurmam gerektiğini iyi biliyorlardı. Bu yüzden birinin evine*

yaklaşırken, kadınlar kızarak: “Bizim eve gelme, git, git, defol, git!” diye uzaktan bağırlardı. Böylece zamanın bana yüklediği vazifeler, sekreterlik ile vergi toplama, küçüklüğümde beni büyük mesuliyet altına sokup, bu suretle zor hayattaki insanların hayatını daha da zorlaştıran kaygılı, eziyetli vazifeyi yerine getirmek beni üzüntü içinde çaresiz bırakırdı (Özdoğan, 2017: 4).

Edebiyat dünyasına 1950’li yıllarda adım atan Cengiz Aytmatov, Kırgız edebiyatına büyük katkıda bulunmuştur. Cengiz Aytmatov, kültüre ve tarihe sahip çıkmak gerektiğine inanır. Eserlerinde milletin tarihine ve kültürüne ustalıkla yer vermiştir. Kırgız Edebiyatı denildiğinde ilk akla gelen, eserleriyle Kırgız kültürünün dünya çapında tanınmasına vesile olmuş büyük bir yazardır. O Kırgız kültürüne ve sözlü edebiyatına oldukça hâkimdi. Bunu çocukluğunu birlikte geçirdiği babaannesi Ayimkan’a borçludur. Kendisi ondan şöyle bahseder: “Çocukluğumu hatırladığım zaman büyükannemi de hatırlarım. O, farklı sınıflarla mücehhez, köyde itibarı yüksek insanlardan biriydi, Allah’ın kendisine bilgelik bahşettiği ferasetli bir insandı (Özdoğan, 2017: 2). Çok sayıda şarkı ve masal biliyordu. Ama ne okuması, ne de yazması vardı. Bütün çocukluğum onun aydınlık iklimde geçti.” (Aytmatov, 2002: 12).

Babaannesinden öğrendikleri, yaşadığı bunca zorluk onu oldukça olgunlaştırmış, onda derin bir iç dünya ve birikim oluşturmuştur. Bu birikimler artık taşmaya başlamış, çocukluğundan beri eğilimli olduğu edebiyat alanında ilk eserini vermiş, “Gazeteci Dzyuyo” isimli hikâyesini 1952’de yayımlamıştır. Bunu 1957’de “Yüzyüze” adlı hikâyesi takip eder. 1958’de “Cemile” adlı romanıyla önemli bir çıkış yapar ve dünya çapında tanınmaya başlanır. 1960’lı yıllarda yeni öykülerini ve romanlarını yayımlamaya devam eder.

1963 yılında Sovyetler Birliği’nin en büyük artistik ölçütü sayılan Lenin Edebiyat Ödülü’nü *Steplerden ve Dağlardan Hikâyeler* adlı öykü koleksiyonu ile alır (Korkmaz, 2009: 13). Öyküyle başladığı yazarlık serüvenini roman ve tiyatrolarla genişletmiştir.

2. Asker Çocuğu (Atadan Kalgan Tuyak)

Asker Çocuğu hikâyesi 1968 yılında Sovetik Kırgızistan gazetesinin 23 ve 24 Şubat tarihli sayılarında yayımlanmıştır (Özdoğan, 2017: 17). Aytmatov, bu kısa hikâyesinde savaşın cephe gerisinde kalanlara yaşattığı acıları birçok yönüyle işlemiştir. Yazar zaman kavramını ustalıkla kullanmış, öyküsünü geçmiş ve şimdiki zamanı iç içe örerek kurgulamıştır. Temelde bir günlük bir zaman içinde geçen olayları anlatmaktadır. Fakat yazar yer yer öykünün başkahramanı Avalbiyek’in yıllar sonra yaşadıklarını kendisi yazmış gibi bir yöntemle öykü içi zamanını geniş tutmuştur. Öyküde iki kahraman ön plana çıkmaktadır; babası savaşa götürülmüş ve onu hiç görmemiş beş yaşındaki Avalbiyek ve onun annesi Cihangül.

Sovhoz (Devlet Çiftliği) Postanesinde telefoncu olarak çalışan Cihangül, yıllık iznini her yıl koyun kırkma dönemine rastlatır, yıl içinde yaptığı fazla mesailerini de yıllık iznine ekleterek kırkım döneminin sonuna kadar çalışır. Tabi bu iş için ek ücret alır ve fazladan kazanabildiği her kuruş onun için değerlidir. Ailesi her ne kadar oğlu ve kendinden ibaret olsa da kış bastırmadan odun, un, kıyafet, ayakkabı ve daha birçok ihtiyacı alması gereklidir, bunların hepsi de para demektir (Aytmatov, 2017: 62).

Aytmatov’un eserlerinin çoğunda çocukluğundan, ailesinden, savaş yıllarındaki anılarından izler görürüz. Bu öyküdeki anne karakteri Cihangül’ün Aytmatov’un annesi Nagima hanımla birçok ortak özelliği vardır. Nagima hanım da eşinden ayrı, yıllarca yaşayıp yaşamadığına dair bir haber alamadan yalnız başına dört çocuğunu büyütmüş, kimi zaman çocuk bahçesinde kimi zaman muhasebeci olarak çalışmıştır. Şüphesiz

Aytmatov'un çocukluk döneminde çevresinde Cihangül ile aynı kaderi paylaşan; eşleri bir suçlamayla alınmış veya savaşa götürülmüş, kendileri geride eşlerinin özlemiyle, her gün bir kara haber gelecek endişesiyle baş başa kalmış, yokluk ve ağır vergiler altında beli bükülen ama her şeye rağmen dik duran, çocukları için gece gündüz çalışan, onurlu, cesur Kırgız kadınları vardı. Onlar zor günlerde açlıkla mücadele etmek için erkeklerin yapabileceği bütün zor işleri de yapmak zorunda kalmışlardır. Yazar birçok eserinde olduğu gibi bu öyküsünde de savaşı ve savaşın geride bıraktığı acıları çok canlı bir şekilde okuyuculara sunmuştur.

Cihangül, Avalbiyek'e bakacak kimse olmadığı için koyun kırkımına giderken onu da yanında ağıla götürmektedir. Ağılda oynarken sinema arabasının geldiğini gören çocuk, heyecan ve mutluluk içinde bağırarak herkese haber verir. Sinema işten sonra gösterilir. Film, ağılın dip tarafında iki direğe gerilen beyaz perdeye yansıtılır. Filmde bombalar patlamakta, tanklar cepheleri bombalamakta ve insanlar ölmektedir. Çocuk da diğer seyirciler gibi korkuyla ve gerginlikle filmi izlemektedir. Kocasının askerliğini hatırlayan Cihangül, ara ara iç çekerek aynı heyecanla oğluna eşlik etmektedir. Rusların faşistleri öldürdüğü sahneleri büyük bir keyifle izleyen çocuk, yere düşen askerlerin kendi oyunlarında olduğu gibi tekrar kalkıp saldıracaklarını düşünmektedir. Ama bir süre sonra, kanlar içinde yere yığılan askerlerin yerden bir daha kalkamadıklarını görür. Bu savaş, onların oynadığı savaş oyunlarından çok farklıdır (Aytmatov, 2017: 63-64).

Burada dikkat çeken bir nokta çocuğun faşistlerin ölmesini sevinerek izlemesidir. Öykünün Kırgızcasında da Almanlar için "faşist" ifadesi kullanılmıştır. Refik Özdek çevirisinde bununla ilgili şu notu düşmüştür: *Ruslar savaş boyunca ve daha sonra Almanlara "nazi" demekten çekinmiş, "faşist" deyimini kullanmışlardır. Bunun gerçek sebebi, "nazi", "nazizm" ya da "nasyonalizm" in milliyetçiliğe çağrışım yapmasıdır. İtalyanca "fascis", "fascio" kelimelerinden türeyen "faşist" ise "silah çatısı" anlamına gelmektedir (Aytmatov, 2017: 64).* SSCB'nin birçok ulustan oluşmuş olması sebebiyle yönetim daima Rus veya Rus yanlısı dışındaki herhangi bir milliyetçilik unsuruna oldukça sert karşı çıkmış, bu yöndeki en ufak kıvılcımın üstüne adeta tonlarca suyla gitmiştir. SSCB yönetimi, Ruslar hariç tüm halkların kendi etnik kimliğinden sıyrılması, tarihini, kültürünü, dilini, dinini unutmaması, SSCB'yi vatani olarak benimsemesi ve her şeyiyle SSCB'ye çalışması için uzun yıllar baskıcı bir politika izlemiştir. Bu, basından edebiyata her alanda yansımaları net bir şekilde göstermiştir. Aytmatov'un "nazi" yerine "faşist" ifadesini tercih etmesi de bu uygulamaların bir yansımasıdır.

Öyküdeki filmin ilerleyen bölümlerinde topçular görünür. Dik yamaçlara topları çıkarmak için canını dişine takan topçular, büyük bir gayretle mevzilere yerleşmeyi başarırlar. Onların bu çabasında insanları gururlandıran bir başarı vardır. Tanksavarı yamaca çıkararak yedi kişi vardır ve bunlardan biri Rusların safında olmasına rağmen onlara benzememektedir. O an annesi çocuğa, "Bak, bu senin baban!" der. Çocuk için film artık farklı bir boyut kazanmış, o genç, yuvarlak yüzlü, keskin bakışlı, cesurca savaşan asker onun gerçek babası olmuştur. Kadın niçin böyle söylediğini bilmez. Herhalde o asker ona kocasını hatırlatmıştır. Çocuk duygulanır, çocuksu bir duyguyla gururlanır, içten içe "İşte o benim babam, baba dediğin böyle olmalı" der (Aytmatov, 2017: 65).

Aytmatov öykünün bu kısmında filmdeki savaş sahneleri anlatımına ara vererek çocuğun hatıralarına, onun babasızlıktan dolayı yaşadığı sıkıntılara dönüş yapar. Öykü Avalbiyek ile bazı çobanlar arasında geçen konuşmalarla devam eder. Çobanlar Avalbiyek'e her karşılaşmalarında kimin oğlu olduğunu sorarlar. O da "Toktosun'un

oğluyum ben” diye yanıtlar. Çobanlar önce Toktosun’un kim olduğunu bilmezler. Atlarının üzerinden eğilip tekrar sorarlar: “Toktosun mu? Hangi Toktosun?” Annesi ve ninesi babasının adını unutmamasını, soranlara böyle cevap vermesini söylemişlerdir. Çobanların onu hatırlayıp; “Sen postanede çalışan kadının oğlusun” demelerine karşılık Avalbiyek ısrarla “Toktosun’un oğluyum” der. Bunun üzerine çobanlar “Doğru, sen Toktosun’un oğlusun, babanın adını biliyor musun diye seni denemek için sorduk” diyerek durumu toparlamaya çalışırlar (Aytmatov, 2017: 66).

Avalbiyek’in bir anısı olarak öyküye ustalıkla yerleştirdiği bu ve buna benzer diyalogları şüphesiz Aytmatov ve onun gibi yetim büyüyen, babasını hiç görmeyen ya da küçük yaşta hasret kalan Kırgız çocuklar defalarca yaşamıştır. Aytmatov da Avalbiyek gibi babasının öldüğünden habersizce, bir gün gelecek umuduyla yıllarca yaşamıştır. Asker çocuğu karakterinde ve onun bu anısında kendi ve kendi gibi yetim Kırgız çocukların duygularını, savaşın çocukların ruhlarında bıraktığı acı izleri, “kimin oğlusun” gibi onlar için zor ve acı verici bir soruyla karşılaştıklarında hiç görmedikleri veya zar zor hatırladıkları, toplum tarafından da unutulmaya yüz tutmuş babalarının ismini onlara ısrarla hatırlattıkları anlardaki psikolojik durumlarını canlandırmış, çektikleri acıları vurgulamıştır.

Aytmatov öyküye filmdeki savaş sahnelerini ayrıntılı şekilde anlatarak devam eder. Çocuğun heyecanla, bazen donup kalarak, annesinin ise ağlayıp onu sıkıca göğsüne bastırarak filmi izleyişlerini anlatır. Avalbiyek filmdeki askeri bir oğulun gözüyle izler, asker de sanki oğlunun kendini dikkatle izlediğini bilir gibidir ve sanki ekrandaki kısa hayatında görünerek oğlunun kendisini hatırlamasını, savaşta ölen babasıyla gurur duymasını ister gibidir. Çocuk savaşın ortasındaymiş gibi hareketli sahnelerde hop oturup hop kalkar, askerler vurulup düşünce top gibi büzülerek dikkatle izler. Annesi de gözyaşlarıyla izler. Yoğun çatışma sahnelerinin sonunda çocuğun babası olarak benimsediği asker kalır. Yaralanmasına rağmen tekrar düşman üzerine atılır, tam elindeki el bombasını atacakken vurulur, sırtüstü düşer ve film sona erer (Aytmatov, 2017: 67-68).

1941-1945’te Nazi Almanyası ile müttefikleri ve Sovyetler Birliği arasındaki savaş Rusya’da ve Kırgızistan dâhil eski Sovyetler Birliği’ne dâhil ülkelerde Büyük Vatan Savaşı olarak adlandırılmaktadır. Büyük Vatan Savaşı terimi ilk defa *Pravda* gazetesinin 23-24 Haziran 1941’de yayınlanan sayılarındaki makalelerde kullanıldı. 26 Haziran 1941’de Kırgızistan Bolşevik Komünist Partisi Merkez Komitesi’nin “*Sovyet halkının Faşist Almanya’ya karşı Büyük Vatan savaşı dolayısıyla halk arasında kitle propaganda faaliyetleri yürütülmesi*” kararı doğrultusunda, ülkede propaganda işlerine hız verildi. Ülke çapında mitingler, toplantılar düzenlendi, bildiriler dağıtıldı, dersler verildi. Büyük Vatan Savaşı’nın adalet ve özgürlük getireceğinden Sovyet halklarının dostluk ve birliğinden, vatanperverliğin ve enternasyonalizmin öneminden bahsediyorlardı (Sariahmetoğlu-Kemaloğlu: 2016: 161-162). Elbette ki bu propagandaların temel amacı SSCB içindeki diğer halkların tüm Sovyetler Birliği’ni vatan olarak benimsemesini sağlamak, bu sayede halkın cepheye gönüllülükle asker göndermesini ve bütün varlıklarıyla cepheyi desteklemesini sağlamaktı. “*Büyük Vatan Savaşı*” ifadesi de “*kendi vatanımız için savaşıyoruz*” düşüncesini yerleştirmek için özellikle seçilmişti. Propaganda faaliyetleri, halkların Sovyetler Birliği’ne bağlılıklarını artırmak amacıyla savaştan sonra da devam ettirilmiştir. Aytmatov’un bu öyküsünde yer verdiği filmin de bu gibi propaganda faaliyetlerinin bir türü niteliğinde olduğu görülmektedir. Seyircilerinin Kırgız olması sebebiyle filmde özellikle bir Kırgız aktörün

ön plana çıkarılması dikkat çekmektedir. Büyük olasılıkla Aytmatov, çocukluk yıllarında benzer filmlere şahit olmuştur.

Aytmatov öyküye filmin bitmesinden sonra çocuğun o heyecanla yaptıklarını anlatarak devam eder. Çocuk filmi izlediği yün balyalarının üzerinden inerek “Hey çocuklar, gördünüz mü, o benim babamdı! Benim babam! Babamı öldürdüler!” der. Kimse beklemedikleri bu davranışa anlam veremez. Çocuk zafer naraları atarak arkadaşlarına doğru koşar, onun için filmdeki Kırgız adamın babası olduğunu kanıtlaması en önemli şeydir. İnsanlar şaşkın ve sessiz onu izledikçe o coşmaya devam eder. Çocuk onların kendisi gibi sevinmemelerine, babasıyla gurur duymamalarına anlam veremez. Bazıları çocuğun güzel ama buruk hayalini kırmak istemez, bağırmasından sıkılan bazılarıysa onun babası olmadığını söyleyerek müdahale ederler. Çocuk ısrarla “Hayır, o benim babamdı, öz babam” der. Yaşlı çobanlardan biri suçlayan bir sesle “Hey Cihangül! Ne demek oluyor bunlar? Aklını mı kaçırdın sen!” diye çıkışır. Cihangül, çocuğa babasının hangisi olduğunu göstermek için, filmdeki Kırgız askerin son sahnedeki düşüşünü ve yerde yatışını taklit eden oğluna doğru gider “Kalk yavrum gidelim, evet, o senin babandı” der ve ağıldan çıkarlar. Çocuk ilk kez bir yakını kaybetmenin acısını hisseder. Annesine sarılıp ağlamak ister ama annesi hiçbir şey söylemez (Aytmatov, 2017: 69-71).

Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği arasındaki savaşı Kırgız halkının bir kısmı kendi savaşı olarak görmemiş, benimsememiştir. Bunun yanı sıra propagandalar sonucu bunu kendi savaşı olarak benimseyen, Büyük Vatan Savaşı olduğuna inananlar da olmuştur. Bu iki gruptan da örnekleri Aytmatov’un eserlerinde görürüz. Örneğin; *Yüzyüze* adlı öyküsündeki İsmail adlı karakter Aytmatov’un gerçek hayatında tanıdığı, adını bile değiştirmeden öyküsünde yer verdiği, savaşa gitmeyi “yok yere ölmek” olarak görüp cepheye gitmekten kaçan biridir ve Sovyet yönetiminin *Büyük Vatan Savaşı* olarak nitelendirdiği Rus-Alman savaşını benimsemeyenlere bir örnektir. Bu savaşa gönüllü katılanlara bir örnek ise “Oğulla Buluşma” adlı öyküsünde, ailesinin karşı çıkmasına rağmen öğretmenliği bırakarak genç yaşta cepheye giden ve geri dönmeyen Sultan’dır.

Kırgızistan’dan toplam 365.000 asker çeşitli cephelerde II. Dünya Savaşı’na katıldı, bunların 160.000’i geri dönemedi. Bunlar arasında nerede öldüğü dahi bilinmeyen sayısız asker bulunmaktadır (Sariahmetoğlu-Kemaloğlu: 2016: 163). Dönemeyen binlerce asker geride gönülleri yaralı Cihangüller, yetim Avalbiyekler bırakmışlardır. Sovyet yönetimi savaş döneminde ve sonrasında Kırgız halkı ve diğer halklar arasında, bu savaşın kendi savaşları olduğu düşüncesini, onların vatanlarının tüm Sovyetler Birliği olduğu düşüncesini yaymak ve bu düşüncüyü diri tutmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuş, propagandalar yapmıştır. Savaşta ölenlerin vatanları uğruna kahramanlık yaptıkları düşüncesini yaymaya çalışmıştır. Aytmatov’un bu öyküsünde de gördüğümüz gibi yetimliğin tüm zorluklarını gören evlatlar, kocasının ölüsünün yerini bile bilmeyen eşler, onların kahraman olduğuna inanmış ve teselli bulmaya çalışmışlardır. Öykünün sonunda Avalbiyek, babası olduğuna inandığı askeri diğer seyircilerin de kendisi gibi övmemelerine şaşırılmaktadır. Bu durum, Sovyet yönetiminin yürüttüğü Büyük Vatan Savaşı propagandalarının başarılı olduğunu göstermektedir. Henüz beş yaşındaki bir çocuk bile savaşa katılan Kırgızların kahraman olduğunu içselleştirmiş olduğundan onların diğer izleyiciler tarafından övülmeyişlerini şaşkınlıkla karşılamıştır.

Sonuç

Aytmatov'un özellikle çocukluk ve gençlik dönemlerinde yaşadıkları onun sanatını oldukça etkilemiştir. Her eserinde az veya çok o dönemlerde yaşadıklarından, içinde yaşadığı kültürden izler görürüz. Asker Çocuğu öyküsü de bütünüyle çocukluk ve gençliğinde şahit olduğu olaylar üzerine kuruludur.

Yazarın bu öyküsü kısa olmasına rağmen Kırgız halkının İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında içinde bulunduğu durumu yansıtan birçok unsuru barındırmaktadır. Yazar öyküsünde, kendi annesiyle de ortak özelliklerinin olduğunu gördüğümüz Cihangül karakteriyle; eşlerini yitirmiş, yokluk içinde ailesi için canla başla çalışan Kırgız kadınlarını temsil etmiştir. Yazarla yetimlik kaderini paylaşan, babasını savaşta yitirmiş, onu hiç görmemiş Avalbiyek karakteriyle ise kendi anılarına ve yetim Kırgız çocuklarına can vermiştir. Yazar iç içe anlatımlarıyla hem cephe gerisindeki acıları, hem cephedeki durumu ustalıkla anlatmıştır. Eserlerinde genelde savaşın cephe gerisine yer verirken bu öyküsünde film sahnesi üzerinden cephe anlatımına da çok ayrıntılı şekilde yer vermiştir.

KAYNAKÇA

AKMATALİYEV, Abdıldacan. (1998). *Cengiz Aytmatov'un Dünyası*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

AKMATOVA ÖZDOĞAN, Aygöl (2017). *Cengiz Aytmatov'un Kırgızca Hikâyelerinde Söz Dizimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

AYTMATOV, Cengiz. (2002). *Çocukluğum* (1.bs.), İstanbul: Da Yayıncılık.

AYTMATOV, Cengiz. (2017). *Kızıl Elma, Oğulla Buluşma, Beyaz Yağmur, Asker Çocuğu, Deve Gözü* (19. bs.), (R. Özdek, Çev.), İstanbul: Ötüken.

KOLCU, Ali İhsan. (2015). *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov* (Göz. geç. 4. bs), Konya: Salkımsöğüt.

KORKMAZ, Ramazan. (Ed.). (2009). *Cengiz Aytmatov*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

SARIAHMETOĞLU, Nesrin, KEMALOĞLU, İlyas. (2016). *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası*. İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları. [Adobe Acrobat Reader sürümü]. Erişim adresi: <http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/06/ikinci-dunya-savasi-ve-turk-dunyasi-web.pdf>